

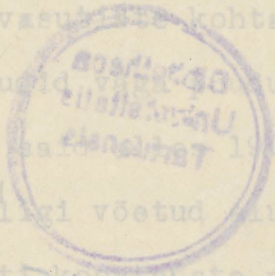
*Kantat võetakse
p. ii 29
M. Kõrve*

J. Sorokin

E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSTEADUSKONN
8. juul. 1939
N. 204
TARTU

S I S S E J U H A T U S

Väljapressimise ja šantaaži instituudid meie kehtiva
kriminaalõiguse poolt retsepeeritud E X Vene kriminaalõiguses
V A L J A P R E S S I M I N E J A Š A N T A A Ž
dus ajutiste administratiivseaduste kohta). 1845 nuhtlusseadustikus
olid need instituudid vanaõiguse alusel kehtitatud ning oma praeguse ilme nad saavad 1903. a. Uues nuhtlusseadustikus.
See viimane oligi võetud kasutusse 1929. a. Kriminaalseadustiku projekti alusel teostatud töötamisel. Seepärast küsitleva töö koostamisel tarvitakse
nii kehtiva KRS'i kommentaaride kui ka E X Vene 1903 a. UNS'i kommentaaride täid. Nendest tuleb mainida: K. Saarmann'i ja K. Matto "Värske kriminaalseadustiku kommenteeritud väljand" (Tartu, Kurs ügolasnogo prava, Jakob'i väljandil ilmunud tegantsivi, Ugolovnoje ulozhenije, 1903 a., Pozdnjev'i, Osobennaja tšast' vassnogo ugolovnogo

Act
784/

Tartu 1939

Lejebkond õiguskon. komis.
10. II 1939

projekti koostajate väljaandel ilmunud "Ugolovnoje ulozenije
projekt redaktsionnoj komissii i objasuenija k nemu" 7-m ee
kõide.

S I S S E J U H A T U S

Väljapressimise ja šantaaži instituudid meie kehtiva
kriminaalõiguse poolt retsepeeritud E X Vene kriminaalõi-
gusest 1918.a. üldise vene seaduste retseptsooniga (sea-
dus ajutiste administratiivasutiste kohta). 1845 nuhtlussea-
dustikus olid need instituudid väga puudulikult käsitatud
ning oma praeguse ilme nad said alles 1903.a. Uues nuhtlus-
seadustikus. See viimane oligi võetud alusena meie 1929.a.
Kriminaalseadustiku projekti koostajate poolt selle välja-
töötamisel. Seepärast käesoleva töö koostamisel tarvitame
nii kehtiva KRS'i kommentaatorite kui ka E X Vene 1903
a. UNS'i kommentaatorite töid. Nendest tuleb mainida: K.
Saarmann'i ja K. Matto "Kehtiva kriminaalseadustiku kommen-
teeritud väljaanne" , J.Foinitsky, "Kurs ugolnogo prava,"
Jakobi väljaandel ilmunud Tagantsevi, "Ugolovnoje ulozenije,
1903.a.", Pozdnõsev'i, "Osobennaja tšast vassnogo ugolovnogo
prava," Minzi, "Osobennaja tšast ugolavnogo prava," ning UNS'i

projekti koostajate väljaandel ilmunud "Ugolovnoje ulozenije projekt nedaktsionnoj komissii i objasuenija k nemu" 7-m es köide.

SANTAAZ JA VALJAPRESSIMINE

Meroleva töö ulesandeks on käsitleda šantaaži ja väljapressimise mõisteid kehtiva kriminaalõiguse kohaselt, selgitada nende institutide mõistete juriidilist konstruktsiooni ning nende vastastikuse vahekorra loomust.

Käsitledes neid mõlemaid institute tuleb tähendada, et nende vahekorrad on teoreetiliselt määrateldav peamiselt kahele viisile. Ühed teooriad käsitlevad šantaaži väljapressimise liigina, teised aga tõendavad, et šantaaž moodustab omaette varandusvastase süsteemi, mis oma juriidilise konstruktsiooni poolest teravalt läheb lahku väljapressimisest. Viimase vastu on omaks võtnud ka meie kehtiv kriminaalõigus. Vastavalt sellele käsitleme neid mõlemaid institute lahus, peatades üksikasjalikumalt nende vastastikuse suhtlemise juures šantaaži käsitlevas osas.

1. Väljapressimine

Järjekorras põhõrdume vahenditult väljapressimise mõiste määritletu juurde, milleks peame esiteks selgitama teda

koostavaid elemente ning leidma temale vastava koht kriminaalõigussäikude institutide süsteemis, eraldades teda teistest sugulusinstitutidest.

ŠANTAAŽ JA VÄLJAPRESSIMINE

Nagu selgealt mainisime on meie KRS koostamisel aluseks võetud Dr. Vene 1903.a. ÜKS ning seetõttu väljapressimise mõisteid kehtiva kriminaalõiguse kohaselt, selgitada nende institutide mõistete juriidilist konstruktsiooni ning nende vastastikuse vähekorra loomust.

Käsitledes neid mõlemaid institute tuleb tähendada, et nende vahetõrge on teoreetiliselt määrateldav peamiselt kahel viisil. Ühed teooriad käsitlevad šantaaži väljapressimise liigina, teised aga tõendavad, et šantaaž moodustab omaette varandusvastase süüteo, mis oma juriidilise konstruktsiooni poolest teravalt läheb lahku väljapressimisest. Viimase vaate on omaks võtnud ka meie kehtiv kriminaalõigus. Vastavalt sellele käsitleme neid mõlemaid institute lahus, peatudes üksikasjalikumalt nende vastastikuse suhtlemise juures šantaaži käsitlevas osas.

I. V ä l j a p r e s s i m i n e

Järjekorras pöördume vahenditult väljapressimise mõistete määritletu juurde, milleks peame esiteks selgitama teda

koostavaid elemente ning leidma temale vastava koha kriminaalõiguslike instituu^{ti}de süsteemis, eraldades teda teistest sugulusinstituu^{ti}dest.

Nagu eelpool mainisime on meie KRS koostamisel aluseks võetud Ex. Vene 1903.a. UNS ning seetõttu väljapressimise instituudi mõiste on mõlemas seadustikus identne.

1. M õ i s t e. Ex Vene UnS'i eelnõu koostajad arvad väljapressimise nende kasutaotlevate (koröstnoje) varandusvastaste deliktide hulka, mis on seotud faktilise valduse rikkumisega. Viimased jagunevad nende arvates:

1) Varguseks, mille all mõistetakse igasuguse vallasvara riisumist (pohištšeni^je), väljaarvatud teatud erandjuhtumid.

2) Röövimiseks, mille all mõistetakse võõra vallasvara riisumist (pohištšeni^je) füüsilise või psühhilise vägivalla tarvitamisega kannatanu isiku kallal.

3) Kelmuses^k, mis hõlmab eneses peale võõra vallasvara riisumist pettuse abil üldse kõik varanduslikud pettused, mis ettenähtud projekti eripeatükis.

4) Lahus vargusest ja röövimisest, kuid samas peatükis ettenähtud v ä l j a p r e s s i m i s e k s tema mitmesugusel kujul, millest erineb varandusliku ebaausust (nedobrosovestuost po inueštšestow) käsitlevasse peatükki pai-

gutatud šantaaž¹⁾.

Nõustudes väljapressimise määritelu selle osaga, mis paigutab väljapressimise kasutaotlevate (korõstnoje) varandusvastaste deliktide alla, võime kahelda faktilise valduse rikkumise vajaduses sest et selle süüteo objektiks võivad olla ka süüdlase faktilises valduses olevad varad²⁾.

Õiguslikult kaitstud hüve seisukohalt eeldab väljapressimine lepinguliste vahetõrõade varanduse vastu suunatud võõra varandusliku sfääri rikkumist³⁾.

Kehtiva kriminaalõiguse konstruktsiooni kohaselt väljapressimine kujutab enesest:

- a) kasutaotlevat varandusvastast süütegu ning
- b) sundimise eriliiki.

A. Kasutaotleva varandusvastase deliktina eeldab väljapressimise tegu kannatanule varandusliku kahju tekitamist, mis seisab kannatanu poolel igasuguse varandusliku õiguse loovutamises, sellest õigusest loobumises, mingisuguse varandusliku kohustusesse astumises, - süüdlase või selle isiku poolel, kelle kasuks süüdlane tegutses, eeldab väljapressimine varandusliku kasu saamise sihti endale või teisele.

Niisugused kannatanu varandusliku sfääri kärpivad loovutised, loobumised, või kohustised vähendavad tema varanduslikke õigusi, tekitades talle seeläbi varanduslikku kahju. Pääle varandusliku kahju kannatanu poolel on väljapressimise süüteo - koosseisuks nõuetav veel varandusliku kasu saamise eesmärk süüdlase poolel, mis väljendub selles, et süüdlane taotleb saada endale või teisele selle objekti, mille kaotab kannatanu pool. Kuid pole oluline, et kahju kannatanu poolel ja taoteldav kasu süüdlase poolel oleksid oma alatuselt võrdsed. Nii et paljas kasusaamise eesmärk süüdlase või selle isiku poolel, kelle kasuks süüdlane teegutses, ilma mingisugust varanduslikku kahju sünnitamata kannatanu poolel *ning paljas kahju kannatanu poolel.* ilma varandusliku kasusaamise eesmärgita süüdlase poolel pole veel küllaldased väljapressimise mõistete kujundamiseks.

B. Sundimise eriliigina peab väljapressimine eeskätt vastama kõigile seadusvastase sundimise teokoosseisus nõuetavaile eeldusile⁴⁾. Nimelt sundimise vahenditena võivad olla in vis absoluta kui ka vis compulsiva, kuid peame arvama, et väljapressimise, kui kannatanu vahendliku tegevust

nõudva delikti juures võib esineda vahendina ainult viimane, nii füüsilise kui ka psüühilise jõu näol. Prof. H. Kadari arvates on vis compulsiva isikule psühilist survet avaldav jõud, mis ei kõrvalda sunnitava tahet, vaid mis luues psüühilisi tõkkeid (näit. hirmutunnet) võib sellise tahteotsuse kujunemisele, mille tulemuseks on saavutada tahetud käitumine. Viimane on isiku tahteotsuse väljendus, kuid tahteotsuse, mis kujunenud psüühilise surve mõjul⁵⁾.

Kuid peale nende üldiste eelduste olemasolu on väljapressimise teo koosseisuks vajalikud veel erilised eeldused, nimelt:

1. Ta kujutab enesest õigusest loobumise sundi, kuid mitte igasugusest, vaid ainult varanduslikust õigusest, kahjulikku varanduslikku tehingusse astumise näol.

2. Ta on sundimine, mis võib teostuda ainult vahenditega KRS § 469 mõttes, millistena esinevad: kehavigastus⁵⁾, karistatav ahvardus⁶⁾ ja vägivald isiku kallal⁷⁾, kui ka isiku vabadusevastased süüteod⁸⁾, kuna kannatanu meelemõistuseteta olekusse viimine, mis esineb teoviisina röövimise juures, ei ole väljapressimise juures mõeldav, sest viimane

eeldab tingimata kannatanu vahendlikku tegevust. Kui puuduvad need erilised väljapressimise teokoosseisus vajalikud eeldused, kuid ilmnevad üldised sundimise tunnused, siis ei vastuta süüdlane väljapressimise eest, vaid teda võidakse vastutusele võtta seadusvastase sundimise eest¹⁰⁾.

2. Väljapressimise vahekorrad teiste süütegudega

Kõik eelpool käsitletud asjaolud, olles omased väljapressimise mõistele, ei eralda aga veel teda teistest sugulusinstituutest. Nagu juba mainisime moodustab väljapressimine kasutaotleva varandusvastase süüteo, kuid säärane määritelu on omane mitte üksi väljapressimisele, vaid peale selle hõlmab ta enesesse kõik teised kasutaotlevad varandusvastased deliktid, nagu röövimine, vargus ja teised.

Seepärast väljapressimise mõiste määramiseks peame selgitama tema vahekorrad teiste samalaadsete süütegudega. Selleks tuleb neid elemineerida nende sisuliste ^{tunnuste} ~~suuruste~~ järgi, nagu süüteo subjekt, objekt, vahend jne. Teoorias esinebki selle kohta mitu vaadet vastavalt sellele, missu-

— gele tunnusele üks või teine autor omistab otsustava tähenduse. Näiteks:

1. Poždunõšev määritleb väljapressimist vägivaldse võõra vallasvara omandamise viisina, mis sarnaneb kelmusele ning läheb lahku vägivaldsest riisumisest (pohištšeniye) selle poolest, et väljapressimise objektina võib esineda mitte ainult vallasvara, vaid ka kinnisvara ning samuti materjaalsed esemed kui ka õigused. Teiselt poolt sarnaneb väljapressimine röövimisele ning läheb lahku kelmusest selle poolest, et tema juures teoviisiks on karistatava ähvarduse ning füüsilise sundimise kui vahendite tarvitamine¹¹⁾.

Sarnane väljapressimise määritelu, mis ei võimalda tema täpset eraldamist vägivaldsest varanduse riisumisest (pohištšeniye) on omaks võetud ka enamiku Lääne Euroopa kriminaalseadustikkude poolt. See doktriin tunnistab väljapressimise võimalikkude objektidena, mitte ainult varalisi õigusi, vaid ka kõiki liikuvaid asju in corpore, püüdes neid mõisteid üksteisest eraldada peasjalikult teoviisi alusel¹²⁾.

2. Erineval vaatekohal väljapressimise mõiste määritle suhtes seisab Foinitsky. Tema arvates väljapressimise erinevus vägivaldsest riisumisest (pohätsšenija) on määriteldav kahe tunnusega, millistest üks seisab süüteo objektis, kuna teine teoviisis. Seepärast ta arvab, et nende mõistete konstrueerimine võimaldab lahkuminekuid vastavalt sellele, mis sugusele tunnusele saab omistatud otsustav tähendus. Kui viimane saab omistatud teoviisi tunnusele, siis tuleb esile kalduvus paigutada väljapressimise mõiste alla kõik need juhud, kus varandus läheb süütegija valdusesse kannatanu vahendliku tegevuse kaudu. Kuid säärane teoviisi tunnusele otsustava tähenduse omistamine kitsendab kunstlikult röövimise mõiste ulatust. Näiteks selle vaate kohaselt kannatanu piinamine selleks, et teada saada riisutava varanduse ostukohta - moodustab r ö ö v i m i s e, kuna sama tegevus, kui ta on suunatud varanduse üleandmisele kannatanu enese poolt - v ä l j a p r e s s i m i s e.

Seepärast Foinitsky arvates nende süütegude eristamise peatunnuseks tuleb lugeda süüteo objekti, kuna teoviis omab selle juures vaid subsidaarse tunnuse tähendust. Seega vägivahpe seisab tema arvates vahendite intensiivsuses. Kõige pealt ta eitab väljapressimise juures kehavigastust kui intensiivseima sundimise vahendit. Teiseks on tema arvates väsi-

valdse riisumise objektidena võivad esineda konkreetsed asjad (vallasvara), kuna väljapressimine on sihitud varanduse vastu üldiselt sõltumatult konkreetseist asjust¹³).

3. Isesuguse väljapressimise definitsoonini annab Minz. Ta lahutab väljapressimise ning röövimise mõisteid tarvitatud sundimise intensiivsuse alusel. Röövimise all ta mõistab igasugust varanduse äravõtmist (otobranije) kehavigastuse abil, samuti ka sundimist varanduse äraandmisele või kahjuliku varandusliku tehingu sõlmimisele kehavigastuse, isiku kallal vägivalda tarvitamise või vahenditult karistatava ähvarduse abil.

Väljapressimise mõiste alla viib tema need varanduse üleandmisele, varandusliku õiguse loovutamisele, varanduslikust õigusest loobumisele või kahjuliku tehingu sõlmimisele sundimise juhud, kus vahendina esinev karistatav ähvardus ei kannaks säärast vahenditult ilmet. Seega Minz'i arvates on väljapressimise sihiks, samuti kui röövimise juures õigusvastane varanduslik kasu süütegija või selle isiku poolel, kelle kasuks ta tegutseb. See kasu on tingimata seotud varandusliku kahjuga kannatanu poolel. Kuid nende süütegude vahe seisab tema arvates vahendite intensiivsuses. Kõige pealt ta eitab väljapressimise juures kehavigastust kui intensiivseima sundimise vahendit. Teiseks on tema arvates või-

matu meelemõistusega olekusse viimine, sest et see kõrvaldab kannatanu poolt tahteakti sooritamise võimaluse. Mis puutub sundimisesse vägivallaga isiku käälal või ähvardustega, siis Minz'i arvates on need vahendid mõeldavad, kuid ilma säärase saabumise vahenditusega kui röövimise juures¹⁴⁾.

4. Kõikidest ülalpool toodud vaadetest erineb meie kehtivas kriminaalõiguses esinev väljapressimise mõiste. See mõiste on eelmiste doktriinide poolt antuist kitsam. Ta lahutab väljapressimise röövimisest objekti tunnuse alusel. Vastavalt sellele kehtiv kriminaalõigus mõistab röövimise all säärast vägivaldset tegevust, mis on sihitud konkreetse vallasasja üleminekule kannatanult süütegijale sõltumatult sellest, kas vägivalda tarvitatakse kannatanu vastupanu kõrvaldamiseks süüdlase poolt asja võtmisele või kannatanu sundimiseks asja süüdlasele üleandmisele nii olemasoleva vägivalla mõjul, kui ka hädaohu saabumise ähvardusel enam-vähem lähemas tulevikus.

Seega väljapressimise valda jääb sundimine, ~~mis ei ole~~

mis ei ole sihitud mitte konkreetsete asjade, vaid igasuguste teiste võõraste varanduslikkude hüvede saamisele. Need hüved võivad väljenduda liikumata varanduses, varandusest saadud tuludes või kasudes ühe- või kahekülgses varanduslikkes kohustusis. Samuti ei ole väljapressimise mõiste sõltuv sellest, kas kannatanu sunnitud tahe on leidnud väljendust formaalses kirjalikus aktis või mitte¹⁵⁾.

Väljapressimise juures vägivaldne teoviis, mis on sihitud kannatanu isiku vastu, ei kujuta enesest süüdlase poolt võõra vallasvara riisumise vahendit, vaid moodustab vahendi kannatanu sundimises varandusliku õiguse loovutamisele või säärasest õigusest loobumisele.

Järelikult need samad õigusevastased vägivaldsed teoviisid, mis olles sihitud võõra vallasvara riisumisele moodustavad röövimise ning seejuures samuti kasutaotleva teise isiku arvel rikastumise otstarbel, võivad olla sihitud mitte liikuvate varanduste, vaid lepinguliste vahekorjade vabaduse kui varandusõigusliku sfääri aluse (osuoja) vastu. Sel juhtumil need teoviisid moodustavad vahendi kannatanu sundimiseks mingisuguse varandusliku lepingu sõlmimi-

esemeks võib seega olla õigus nii kinnis- kui ka vallasvara-
 misele, varandusliku õiguse loovutamisele, varandusliku ko-
 hustusse astumisele või selle lõpetamisele¹⁶⁾. Teiselt
 poolt lepinguliste vahetõrgete vabadus võib saada rikutud
 pettuse (fraus) ja sundimise (vis) läbi. Need teoviisilised
 erinevused moodustavadki väljapressimise kelmusest lahuta-
 mine aluse. Mõlemate deliktide juures võivad objektina esi-
 neda varanduslikud õigused ning nende mõisted erinevad pea-
 asjalikult teoviisi ning tarvitavate vahendite poolest, sest
 et teoviisina väljapressimise juures sarnaselt röövimisele
 esineb sundimine (vis), kuna kelmuse juures pettus (fraus).
 Kokkuvõttes võime ülalpool mainitust järeldada, et välja-
 pressimine on k a s u t a o t l e v varandusvastane defekt,
 mis erineb kelmusest teoviisi ning röövimisest - objekti
 poolest.

3. S ü ü t e o e l e m e n d i d

Seega väljapressimise o b j e k t i k s peab olema
 vööras varanduslik sfäär tema täies ulatuses, väljaarvatud,
 nagu ülalpool selgitasime, üksikud liikuvad varandused in-
 corpore, meie kriminaalseadustiku sõnastuse kohasel "varan-
 duslik õigus või kahjulik varaline tehing". Selle tehingu

—esemeks võib seega olla õigus nii kinnis- kui ka vallasvarale¹⁸⁾. Tegijana, või mitu isikut ühiselt, viimasel juhtumil

Teiselt poolt võib selle süüteo objektiks olla igasugune varaline õigus, s.t. nii omandi, kasutamise kui ka teiste teo koosseis, teine aga kas kallutatavad tegijat: süüteo või sisetavad teo koosseis kordasaatmisel, - siis on natanu sunnitud tahteväljenduse viis ei mõjuta väljapressimise teo koosseisu. Tähtsusetu on kas sarnane tahteavalduse väljendus *amellikus dokumendis* või mõnel muul mitteametlikul teel¹⁸⁾. Deliktina väljapressimine eeldab nii süüteo kordasaatjat - s ü ü t e o s ü b j e k t i kui ka süüteost kannatanu - p a s s i i v s u b j e k t i KRS terminoloogia kohaselt süüteguja ja kahjusaaaja olemasolu. Süüteo-subjektina võib väljapressimise juures esineda iga süüdivusvõimeline isik, väljaarvatud õiguse omanik¹⁹⁾. Passiivsubjektina esineb selle süüteo juures teine tahtevõimeline isik, s.t. teine olgugi partsiaalselt, süüdivusvõimeline isik²⁰⁾. Kuid subjektina ei esine alati üksik isik, vaid neid võib olla ka mitu. Säärane subjektide paljus passiiv-subjekti poolel viib süütegude paljusole, kuna süüteo-subjekti poolel säärane olukord toob esile s ü ü t e o s t o s a v ö t u m ö i s t e. Nagu ülal-

pool mainisime võib süüteo korda saata kas üksik isik mi-
 nukese tegijana, või mitu isikut ühiselt. Viimasel juhtumil
 on võimalik, et mitu osalist teostavad süüteo koosseisu.
 Sel juhul on meil tegemist kaastegevusega või üks tegija
 teostab teokoosseisu, teised aga kas kallutavad tegijat süü-
 teole või abistavad teda süüteo kordasaatmisel, - siis on
 meil tegemist kihutamise ~~ehk~~^{ja} kaasaaitamisega. Kuna välja-
 pressimise juures teokoosseisu moodustab kasusaamise sihiga
 väljapressimisele omaste vahendite tarvitamine kannatanu
~~kallal~~, siis tuleb selle süüteo kordasaatjaks tunnistada isi-
 kut, kes tekitas kannatanule kehavigastusi, tarvitas vägivalda
 või ähvardust kannatanu kallal. Kuna neid toiminguid on või-
 malik korda saata nii üksikult kui ka mitmekesi, siis tuleb
 arvata, et kaastegevus KRS § 51 mõttes on väljapressimise
 juures täiesti võimalik. Samuti kaasaaitamine väljapressi-
 misele on mõeldav nii süüteo abinõude kättemuretsemise, ta-
 kistuste kõrvaldamise kui ka nõuandmise või lubamise teel
 kordasaatmist mitte takistada või seda varjata. Ka kihuta-
 mine väljapressimisele on võimalik ning tuleb esileeriti
 tihti nende kolmandate isikute pool, kelle kasuks süüte-

-gija tegutseb. Kuid sisuliselt osavõtt eeldab kokkulepet ning tahtlikku tegevust kõikide süüteo subjekti poolel esinevate isikute poolt, seega ettevaatamatus ei moodusta väljapressimise juures teokoosseisu. Ka süüdivusvõimetu (kas või partiaalselt) isiku kihutamine väljapressimisele süüdivusvõimelise isiku poolt ei moodusta kihutamist vaid vahendliku väljapressimise, kuigi KRS'i kommentaatorite arvates vahendliku tegevuse mõiste konstaneerimise võimalus meil KRS'is esineva süüteo mõiste objektiivsuse tõttu on vaieldav²¹).

Samuti on väljapressimise kohta maksivad kõik teised osavõtu kohta käivad tingimused. Nii on võimalik väljapressimise osavõttust loobumine üldistel tingimustel, samuti m maksev ka osavõtu akseessoorsuse põhimõte, mille põhjal osavõtjate kohta on mõõduandev²² tegija, aeg ja koht, kui ka karistuse määr ja seadusvastasust kõrvaldavad asjaolud.

Oma sisemisest küljest eeldab väljapressimine kui te-
 gu s e a d u s v a s t a s u s e t i n g i m u s e n a s
 süütegija otsese tahtluse ning sihi saada enesele või tei-
 sele varandusliku kasu vastutasu eelduseta kannatanu ar-

—
 sestvaranduslikku kasu. Kannatanu varandusliku sfääri vä-
 randamine on toimunud siis kui kannatanu poolt on tehtud

— vel. Seega ei ole väljapressimise juures konstiueeritavat ei dolus eventualis ega dolus subsequensi mõistet. Seadusvastasus on väljapressimise juures kõrvaldatud õiguskohuse teostamise ja kannatanu nõusoleku esiletulekul²²⁾. tuleb arvata, et teised seadusvastasust kõrvaldavad asjaolud nagu hädakaitse, hädaseisund j.t. ei ole väljapressimise juures mõeldavad.

Väljapressimise eeldab väljapressimine tarvitataivate vahenditena kehavigastust KRS §§ 431 - 433 vägivalda isiku kallal § 438, 460 jj. või karistatavat ähvardust § 473 mõttes, s.o. samu vahendeid, mis esinevad röövimise juures.

Olles nüüd selgitanud väljapressimise delikti üldmõiste staatilisest seisukohast, pöördume selle süüteo dünaamilisele vaatlusele. Dünaamiliselt moodustav väljapressimine varandusevastase deliktina täideviidud süüteo kannatanu poolt varandusliku õiguse loovutamise, säärasest õigusest loobumise või varalise kohustuse enda peale võtmise moment. Ei ole nõuetav, et süüdlasele oleksid kannatanu varanduslikus sfäärist üleläänud mingisugused konkreetset väärtused, samuti ei ole nõuetav, et süüdlane oleks saanud nendest varanduslikku kasu. Kannatanu varandusliku sfääri vähendamine on toimunud siis kui kannatanu poolt on tehtud

temale kohuslikus vormis, tahteavaldus mingisuguse varandus-
 lise hüve loovutamisele, näiteks on võlakohustus välja an-
 tud²³). Ülalpool mainitute tingimuste olemasolul on meil
 tegemist väljapressimise kui l õ p e t a t u d süüteoga.

Juhul aga, kui puudub sundimise lõppresultaat kannatanu tah-
 teavalduse näol, kuid on olemas kõik sellele eelnevad momen-
 did, siis on meil tegemist väljapressimise k a t s e g a,
 mis on kehtiva kriminaalõiguse kohaselt samuti karistatav.

Vastavalt sellele k a t s e alla käib süütegija sundiv
 tegevus tema kannatanu vastu vahenditult suunamise momendist,
 nii kehavigastuse või isiku kallal vägivaldla tarvitamise
 juures - kehavigastuse katse toimepaneku või vägivaldse
 teo alguse momendist, karistatava ähvarduse tarvitamise juu-
 res - ähvarduse kannatanule teatavaks saamise momendist.
 Seejuures kõik need tegevused peavad eeldama süüdlase ot-
 sese eesmärki sundida kannatanu varalise õiguse loovutami-
 sele või kahjulikku varanduslikku t h i n g u s s e astumisele.
 Kui nad aga olid toime pandud teiseks otstarbeks ning kasu-
 taotlev siht tekkis vaid pärast nende toimepanekut (dolus
 subseguens), siis ei saa nende suhtes väljapressimise normi

-kasutada. Kõik see tegevus, mis eelneb kannatanu vahenditu mõjutamisele moodustab meie kriminaalõiguse järgi mittekaristatava süüteo e t t e v a l m i s t u s e. Näiteks ähvarduskirja kirjutamine moodustab ettevalmistuse, selle sisu kannatanule teatavaks tegemine - katse; ja ähvardusega saadud kannatanu nõustumine kahjulikule varalisele korralduse lõpetatud süüteo.

Olles nüüd käsitelnud väljapressimise delikti nii selle staatilisest kui ka dünaamilisest küljest vaatleme edasi väljapressimise üksikuid tüüpe .

V ä l j a p r e s s i m i s e t ü ü b i d

Karistatavuse määra seisukohalt omab väljapressimine dihotoomse liigituse, jagunedes 1) l i h t- ja 2) k v a l i f i t s e e r i t u d väljapressimiseks. Kolmas tüüp privilegeeritud väljapressimise näol ei ole siin mõeldav. Lihtväljapressimise moodustavad kõik eelpool loetletud tingimused, kuna kvalifikatsioonid on väljapressimise juures mõeldavad mitmesuguste sisuliste tunnuste alusel. Lihtväljapressimisele on ettenähtud karistusena vangimaja mitte üle kuue kuu, kuna kvalifitseeritud väljapressimise juures see

tõuseb kuni 8 a. sunnitööni. Väljapressimise kvalifikatsioonina subjekti alusel esineb a) v ä l j a p r e s s i m i n e s a l g a g a, mis eeldab salga KRS § 52 mõttes olemasolu, s.o. vähemalt kolme isiku kokkulepet ühiselt mitme süüteo täidesaatmiseks, kusjuures ei ole vajaline, et need süüteod oleks konkreetselt kokkulepe momendil ära määratud. Vajalik on vaid see, et kokkulepe määraks ära karistatavate süütegude tüübid²⁴⁾.

Samuti on subjekti alusel väljapressimine kvalifitseeritud b) r e t s e d i i v i juhul. Väljapressimise retseidiiv on kehtiva õiguse poolt määrateldud kui väljapressimine isiku poolt, kes oli kandnud mitte vähem kui kolmel korral karistuse varguse, röövimise, väljapressimise või kelmuse eest, enne viie aasta möödumist, arvates ühe seesuguse süüteo eest karistuse ärakandmise päevast. Subjektina esineb siin isik, kes on kandnud vähemalt kolmel korral karistuse ülalpool mainitute deliktide eest. Oluline on, et viimase karistuse ärakandmise päevast neljanda - väljapressimise toimepaneku päevani ei oleks möödunud viit aastat. Eri-
nevalt vargusest ei moodusta siin kolmas delikt kvalifikat-

—siooni vaid ainult neljas väljapressimine²⁵⁾.

c) K o h a j ä r g i kvalifitseeritud väljapressimine on antud siis, kui süütegu on toime pandud mitme isiku poolt, kes selleks tungisid elutsevasse hoonesse või muusse ruumi. See kvalifikatsioon ei ole õieti puhtal kujul tehtud koha tunnuse järele, sest tema eeldab täiendavalt nii subjektide mitmust, kui ka erilist teoviisi elutsevasse ruumi t u n g i m i s e näol. Seega selle kvalifikatsiooni juures esinevad kolm olulist momenti: esiteks subjektide mitmus (vähemalt kaks), teiseks erilise teoviisina - tungimine, ning kolmandaks süüteo sooritamise koht elutseva hoonesse või muu ruumi näol. Kehtiv kriminaalõigus mõistab elutseva hoonena all ka sääraseid ruume elutsevas hoones, kus inimesed ei ela, näiteks pööning, kelder jne., kuid ka sääraseid elutsevaid hoonesid, kus juhuslikult inimesi ei ole²⁶⁾.

d) V a h e n d i t e j ä r g i väljapressimise kvalifikatsioonina esineb väljapressimine isiku poolt, kes oli ennast varustanud sõjariistaga või mõne muu abinõuga kallale tungimiseks või kaitseks. Sõjariista mõistet on võimalik

defineerida kitsamas või laiemas mõttes. Kitsamas mõttes sõjariista all mõistetakse sõjaväes tarvitatava kallaletungimise või kaitserelva tüüpi asi, või muud abinõud kallalետungimiseks või kaitseks, s.o. asjad, millega tavaliselt süüdlase ümbuskonnas tekitatakse kehavigastusi. Laiemas mõttes mõistetakse sõjariista all üldse igat eset, millega võimalik tekitada kehavigastust²⁷⁾.

Tuleb arvata, et käesoleva normi sõnastuse kohaselt peab sõjariista all mõistma selle kitsamat definitsiooni. Sõjariistaga peab süütegija end varustama, seega peab see teadvalt kaasa võetud olema. e) Tagajärje alusel kvalifitseerituna esineb väljapressimine üliraske või raske kehavigastuse tekitamisega. Siin on oluline, et väljapressimise vahendite tarvitamise tagajärjeks oleks üliraske või raske kehavigastuse tekitamine KRS § 431, 432 mõttes.

II. A m e t a l a n e v ä l j a p r e s s i m i n e e

Teoreetiliselt oleks veel võimalik käsitleda väljapressimise liigina nn. ametialast väljapressimist, siis me saaksime väljapressimise dihotoomse liigituse subjektil alusel üld- ja ametialaseks väljapressimiseks vastavalt sel-

lele kas süüteo subjekt omab erikvalifikatsiooni või mitte. Kuid kehtiv kriminaalõigus on omistanud ametialasele välja-pressimisele veel hulk teisi eriomadusi, millised loovad sellest hoopis erilise juriidilise konstruktsiooniga ametialase delikti. Ametialase väljapressimise mõistet sisaldavad deliktid on käsitletud kehtiva kriminaalseadustiku §§ 618, 619 ja 626 poolt. Vastavalt sellele tunneb kehtiv kriminaalõigus kolm liiki ametialast väljapressimist. KRS'is esinev ametialase väljapressimise mõiste on tihedalt seotud nn. altkäemaksu mõistega, mille all mõistame igasuguse varalise kasu saamist teo eest teenistuskohuste piirkonnas, mis kuulus tasuta toimepanemisele, või säärase teo toimepanemata jätmise eest, mis ei kuulunud toimepanemisele või toime pandud distsiplinaar süüteo eest. Varalise kasu saamine haarab hiihästi varalise õiguse saamist kui ka varalisest kohustusest vabanemist. Tegu, mis altkäemaksuga toime pandud võib olla kas seadusepärane teenistuslane tegu või ka teenistuskohuste rikkumisega toime pandud tegu. Kuid varalise kasu saamine teo eest nii enne, kui ka pärast selle toimepanekut peab liht altkäemaksu juures sundima il-

ma nõudmise või surveta süüdlase pool²⁸⁾. Kui aga sellise varandusliku kasu saamine on teostunud surve abil, siis on tegemist ametialalise väljapressimisega.

Ametialalise väljapressimise
liigid

1) § 618 3 l. käsitleb nn. rasket altkäemaksu, teisiti, altkäemaksu kvalifikatsiooni teoviisi alusel. Teoviisina esineb siin altkäemaksu väljapressimine, kuid mitte üldväljapressimine KNS § 556 mõtte kohaselt, sest siin võivad vahenditena esineda teenistusalaane surve või selle ähvardus, mille sisuks on teod või hirmutamise nendega, mis võivad mõjuda kahjulikult või koormavalt survealuse peale, olgugi et nad on seaduspärased ja kuuluvad väljapressija teenistuskohuste hulka. Oluline on see, et säärase tegude toimepanek või ka nende toimepanemata jätmine oleks sõltuvusse viidud varalise kasu saamisega. Teokoosseisuks ei ole nõuetav, et ähvarduses oleks väljendatud konkreetsed teod, mida väljapressija kavatses täide saata

juhtumil, kui ta varanduslist kasu ei saa. Küllaldane on hirmutamise kahjulikult või koormavalt mõjuvate teenistusala-
te tegudega üldiselt²⁹⁾.

2) Ametialase väljapressimise teist liiki käsitleb KRS § 619, kus on ette nähtud eriliste seadusvastaste maksude sisseseadmine või võtmine ametnike poolt enda kasuks. Ametialase väljapressimise moodustab jällegi selle süüteo kvalifikatsioon teoviisi alusel, mis on samuti väljapressimine teenistusala surve või selle ähvarduse abil. Teokoosseisu moodustab siin seadusvastaste maksude võtmine ametniku poolt enda kasuks. Seadusvastab üldiselt ülalpool selgitatud altkäemaksu mõistele, kusjuures on ükskõik kas maksu nõuti mingisuguse teenistusala teo eest või üldse ilma erilise põhjuseta³⁰⁾.

3) K o l m a n d a ametialase väljapressimise liigi moodustab mittekohusliku töö või naturaalkohuse täitmise väljapressimine enese või teise kasuks. See süütegu on ettenähtud KRS § 626. Süüteo moodustab selle delikti juures käsituskorras mittekohusliku töö või naturaalkohuse täitmise saavutamise enese või teise kasuks tasuta või ebamääraselt

—madala tasu eest. Teo koosseisu moodustab niihästi täielikult aluseta töö või naturaalkohuse saavutamine, kui ka nende saavutamine ülemääraselt, kusjuures on oluline, et seda saadi tasuta või ebamääraselt madala tasu eest. Peale selle on teokoosseisu oluliseks momendiks veel see, et töö või naturaalkohuse täitmine sündiks "käsutuskorras", s.o. mitte vabatahtlikult ja näilikult vastava seaduse täitmiseks.

Väljapressimise vahenditena esinevad siin: 1) surve, - mille all tuleb siinkohal mõista iseenesest seaduspärast, kuid ilma küllaldase seadusliku aluseta avaliku võimu teostamist,

2) selle ähvardus - mille all mõistame isiku hirmutamist eelpoolmainitud surve teostamisega ja

3) Teenistusvolituse kuritarvitus, mis on igasugune, ka distsiplinaarsüüteona esinev võimulialduslik tegu § 598 jj ning D.S. § 14 mõttes, kuid ilma nende süütegude puhul antud eritagajärgedeta³¹⁾.

B. A m e t i a l a l i s e v ä l j a p r e s s i m i -

se v a h e k o r d ü l d v ä l j a p r e s s i m i s e g a .

1. S u b j e k t. Eelpool mainitust näeme, et ametialase väljapressimise liigid omavad ühise tunnusena erikvalifikatsioonilise süüteo subjekti. Selle eritunnuse poolest lähebki ametialane väljapressimine peamiselt lahku üldväljapressimisest, kuna üldväljapressimise juures aga süüteo subjektiks võib olla iga süüdivusvõimeline isik, ametialase väljapressimise juures aga ainult riigi- või omavalitsuse teenija KRS § 598 mõttes, nimelt isik, kes kannab kohuseid või täidab ajutist ülesannet riigi või omavalitsuse teenistuse alal³²⁾.

2) P a s s i i v - s u b j e k t i poolel ei ole ametialase väljapressimise juures erikvalifikatsioon nõuetav, seega võib sellena esineda samuti kui üldväljapressimise juures iga süüdivusvõimeline isik.

3) Kuid o s a v õ t u võimalus ametialasest väljapressimisest on tihedalt seotud süüteo-subjekti erikvalifikatsioonilise mõistega.

Nagu süüteo-subjekti mõiste määritelust selgub, võib ametialase väljapressimise juures tegijana esineda vaid amet

isik § 598 mõttes, järelikult analoogiliselt tuleb arvata, et süüteoobjektide mitmuse esiletulekul ka teised süüteo koosseisu teostajad isikud (kaastegijad) peavad omama § 598 ettenähtud erikvalifikatsiooni. Kaasaitamist §§ 618, 619 ja 626 käsitletud süütegudele sisaldab KRS § 621. Iseloomustavaks momendiks on siin igasuguse vahetalituse tunnustamine kaasaitamiseks altkäemaksu nõudmisel ja võtmisel. Kuid selle § alusel võivad ametialasest väljapressimisest osavõtjatena esineda samuti vaid § 598 mõttes erikvalifikatsiooni omavad isikud. Meid huvitab aga küsimus, kas on osavõtt võimalik ametialasest väljapressimisest ka teiste § 598 mõttes erikvalifikatsiooni mitteomavate isikute poolt, eriti osavõtt selle kitsamas mõttes kihutamise ja kaasaitamise näol.

KRS § 51 p, 1.4 kohaselt ei mõjuta teiste osaliste vastutust erilised isiklikud vahekorrad ja tingimused, mis määravad, suurendavad või vähendavad mõne süüteoosalise karistatavust. Selle küsimuse kohta on antud Ex.Vene Valitsuse Senati Kassats. Kriminaaldepartemangu poolt seletus, mille järgi eraisikute osavõtt ametialasest süütegudest on võima-

vate isikute poolt.

lik vaid seevõrra, kuivõrra ametialane süütegu oma teekoos-
seisus, peale puht ametialaseid süüteo-tunnuseid, sisaldab
veel mõne üldsüüteo koosseisu, mis on karistatav iseenesest
sõltumatult sellest, kas ta on toime pandud ametisiku § 598
mõttes või eraisiku poolt³²⁾. Seega siinkohal eraisikute

osavõtu võimalus ametialasest väljapressimisest sõltub täiel
alane surve, selle ahvardus, või teenistusvõllituse muud
kuritarvitused. Kõrjuures need vahendid ei ole iseenesest
üldväljapressimise mõiste alla, selle subjekti alusel eri-
kvalifikatsiooni omava liigina, või loeme ta puht ametialas-
te deliktide hulka. Käsitledes allpool ametialase^{väljapressimise} teekoos-
seisu moodustavaid elemente, näeme, et teoreetiliselt oleks

küll võimalik konstrueerida ametialase väljapressimise üld-
väljapressimise liigina, kuid kehtiv kriminaalõigus annab
meile hoopis eri-iseloomulise ametialase väljapressimise
mõiste, mille tõttu see süütegu kehtiva KRS kohaselt tuleb
käsitleda üldväljapressimisest täitsa sõltumatult esineva
puht ametialase deliktina.

Vastavalt sellele peame tunnistama, et osavõtt amet-
alasest väljapressimisest, kui puht ametialasest deliktist
ei ole võimalik § 598 mõttes erikvalifikatsiooni mitteoma-

võetud või naturaalkohus või tõi selle karika muutus-
tud³⁴⁾ erinevalt üld-väljapressimisest, kus selleks on
nõustav vaid kannatanu vastav tahtetavdus.

vate isikute poolt.

4. O b j e k t. Ametalase väljapressimise juures objektiks võib olla igasugune varaline hüve, nii naturaalkohustuse või töö tulemuste kui ka varaliste õiguste ja konkreetsete vallasvarade näol (näit. raha altkäemaksu puhul).

5) V a h e n d i t e n a esinevad siin teenistus-
alane surve, selle ähvardus, või teenistusvolituse muud kuritarvitused, kusjuures need vahendid ei ole iseenesest igal juhul veel karistatavad ja süüteo koosseisu moodustavad nad vaid ühenduses kasutaotleva sihiga, ning erikvalifikatsiooni omava subjektiga.

6) S ü ü d moodustab ametalase väljapressimise juures vaid otsene tahtlus, kaudne tahtlus on küll mõeldav liht-
alkäemaksu juures. Seega dolus subsequens ja dolus eventualis ei ole siin mõeldavad.

7) S e a d u s v a s t a s u s t kõrvaldab ametialase väljapressimise juures seaduse otsene käsk või luba säärast tegu toime panna.

C. D ü n a a m i l i s e l t tuleb ametialane väljapressimine lugeda t ä i d e s a a d e t u k s i i s, kui väljapressitud altkäemaks on ametisiku poolt vastu võetud või naturaalkohus või töö selle kasuks sooritatud³⁴⁾ erinevalt üld-väljapressimisest, kus selleks on nõuetav vaid kannatanu vastav tahteavaldus.

K a t s e t moodustab siin altkäemaksu väljapressimine, või naturaalkohuse või töö puhul nõudmine, ühes surve, selle ähvarduse või muu teenistusvolituse kuritarvitusega, nimelt selle sundiva tegevuse vahenditult kannatanu vastu pööramise momendist. Kõik selle eelnevad toimingud kuuluvad mittekarakteristatavate süüteoole ettevalmistuste hulka.

d) K a r i s t u s e n a ametialase väljapressimise eest on nähtud ^{it} § 618 ja 619 kohaselt vangimaja mitte üle 6 aasta ning § 626 käsitletud töö või naturaalkohuse täitmise väljapressimise puhul vangimaja mitte üle 1 aasta, ühes õiguste kaotusega § 20 ette nähtud alustel. Kvalifikatsiooni kehtiva KRS'i kohaselt ametialase väljapressimise juures ettenähtud ei ole. § 618 ja 619-as käsitletud altkäemaksu väljapressimine moodustab aga isegi kvalifikatsiooni nende §§ 1.1. käsitletud suutegude ~~suutegude~~ suhtes.

K o k k u v ö t t e s võime järeldada et meie KRS'is esinev ametialane väljapressimine läheb tunduvalt lahku üldväljapressimisest nii oma sisemiste staatiliste teokoosseisu tunnuste poolest, kui ka dünaamiliselt, nimelt süüteo lõpetatuks tunnustamise küsimises. Seepärast või-

me defineerida ametialase väljapressimise kasutaotleva varandusvastase deliktina, mille subjektiks võib olla vaid ametisik KRS § 598 mõttes, objektiks igasugune varaline hüve, ning teoviisiks väljapressimine, kuid mitte KRS § 556 mõttes, vaid ainult teenistusalast survet, selle ähvardust või muu teenistusvolituste kuritarvitust vahenditena tarvitamise abil.

Seega näeme, et teoreetiliselt oleks küll võimalik konstrueerida ametialase väljapressimise üldväljapressimise eriliigina. Kuid meie kehtiva kriminaalõiguse kohaselt ei ole see võimalik, sest meie KRS'is esinev üldväljapressimise mõiste on niivõrd kitsalt piiritletud objekti ning tarvitatavate vahendite tunnustega, et temast nende tunnuste poolest laiem ametialase väljapressimise mõiste ei mahu selle kitsama mõiste alla.

III. Š A N T A A Ž

Edasi pöördudes šantaaži mõiste määritelu juurde peame mainima, et selle süüteo juriidilise loomuse kohta on teoorias peamiselt k a k s v a a d e t:

Ühed teoreetikud viivad šantaaži väljapressimise mõiste alla, kuna teised moodustavad šantaažist iseseisva varandusvastase delikti, mis kuulub meie KRS'i terminoloogia kohaselt nn. muude karistatavate seadusvastaste tegude hulka varanduse asjus, paraleelsest pankroti ja liiakasu võtmisega.

A. E n a m i k Lääne-Euroopa kriminaalseadustikust ei sisalda erinorme šantaaži jaoks, vaid viivad ta väljapressimise delikti mõiste alla. Näiteks Prantsuse "Code penale" käsitleb šantaaži väljapressimise liigina, viimast jaotades kolme liiki: väljapressimiseks kitsamas mõttes (extorsion), šantaažiks (chantage) ja ametalaseks väljapressimiseks (concession).

Samuti ka Saksa kriminaalseadustik viib väljapressimise alla kõik need juhud kus "süüdlane sihiga saada enesele või teistele varanduslikku seadusvastast kasu, sunnib kannatanut vägivalla või ähvarduse abil (Durch Gewalt oder Drohung) teole, või tegematusetele (SaksaKRS § 253). Selle üldise väljapressimise mõiste alla viiakse ka šantaaži juhud³⁵).

— ähvardavast pahest³⁷⁾. Seega näeme et juba teoviisi pool-
 lest mõlemad deliktid närgatavalt üksteisest erinevad.
 Avatlemine in abstrakto ei eelda mingit seadusvastasust,
 kuna sundimise moment on iseenesest juba seadusvastane ja
 karistatav. ~~See juures esinevast ähvardusest. Väljapressi-~~
~~misel~~ O b j e k t i d e n a võivad šantaaži juures esineda
 peale varaliste õiguste ka üksikud vallasasjad in corporē,
 kuna väljapressimise juures ei ole see kehtiva õiguse jär-
 gi mõeldav. ~~See või ettevõtte (neosmotritelnost) läbi.~~
 Ähvar Samuti erinevad ka väljapressimise ja šantaaži mõis-
 ted vahendite poolest, sest esimese juures võisid vahendi-
 tena esineda kehavigastus, vägivald isiku kallal ja karis-
 tatav ähvardus § 473 mõttes, - viimase juures aga - ainult
 ähvardus, kuid ka mitte § 4473 mõttes, vaid iseenesest ka-
 ristamata ähvardus, avaldada vüljamõeldud või tõelisi tea-
 teid, 1) asjaolu kohta, mis häbistab kahjusaaajat, või ta
 olgugi surnud perekonnaliiget,
 õigusi 2) seesuguse teo kordasaatmise kohta kahjusaaaja või ta
 olgugi surnut perekonnaliikme poolt, mida karistatakse kui
 — rasket kuritegu või kuritegu.

kõik osavõtu välistamiseks võimalused on siin mõeldavad 39)

3) Asjaolu kohta, mis halvab kahjusaja ärikrediiti.

Nagu näeme sarnaneb šantaaž väljapressimisega ähvarduse, kui mõlema süüteo koosseisus esineda võiva vahendi poolest, kuid ähvardus šantaaži juures on täielikult erinev väljapressimise juures esinevast ähvardusest. Väljapressimisel süütegija ähvardab kannatanu pahega, mis ei ole viimase poolt välja kutsutud, kuna šantaaži juures pahe võib olla välja kutsutud, kas kannatanu enese või tema perekonnaliikme süü või ettevaatamatuse (neomotritelnost) läbi. Ähvardus väljapressimise juures sunnib kannatama seesuguse teo sooritamise hirmutamise, mis, kui ta oleks täide viidud, moodustaks süüteo, - vastandina sellele šantaažistliku ähvarduse täitmine tavaliselt süütegu ei moodusta ja vahest võib isegi kiiduväärt olla. Näiteks võimudele teatamine sooritatud süüteost³⁸⁾

2. Süüteo subjektiks võib šantaaži juures olla iga süüdvusvõimeline isik, vaäljaarvatud või õiguse omanik, täitsa sõltumatult tema vahekoradest kannatanuga. Sellest järeldub, et šantaaž ei ole subjekti poolt mingi erikvalifikatsiooniga delikt, ning seepärast kõik osavõtu täiel-määräl võimalused on siin mõeldavad³⁹⁾

Šantaaži juures esineb küll veel erikvalifikatsioon sub-
jekti alusel, kuid neid me käsitame allpool.

Vajalikus osas võtavad šantaaži sisse on mõeldav nii
kaastegevuse, kui ka kihutamise ja kaasaitamise näol.
3. Objekt. Šantaaž kui varandusvastane süütegu
eeldab objektina võõrast varanduslikku sfääri, viimane mõis-
te hõlmab enesesse nii igasuguseid varandused in corpore
kui ka kõik varalised õigused nende peale ja nendest saa-
davate kasude peale ning samuti kõik nendega seotud varan-
duslikud kohustused.

Seega on siin objektitena mõeldavad, sarnaselt kel-
musele: esiteks nagu vargusel ja röövimisel kõik vallas-
asjad in corpore, ja teiseks peale selle veel väljapressi-
misele omased objektid igasuguste teiste varaliste hüvede
näol. Seepärast võime tähendada, et šantaaži objektiks võib
olla võõras varanduslik sfäär tema täies ulatuses.

Šantaaži läbi võib saada ohustatud lepinguliste või
kohustuslike vahetõrgete sfäär üldiselt, kusjuures ei
ole oluline, kas šantaaži mõjul tekib uue kohustuse sõlmi-
mine või kannatanu osavõtt juba olemasolevast kohustusest.

Samuti ei ole oluline kas selle läbi tekib kohustuse pikendamise või mõni muu kohustuslikekude vahetordade muutmine. Vajalik on aga see, et need muudatused kannatanu varanduslikus sfääris tingiks kannatanu poolel kahju ning oleksid suunatud süütegija või kolmanda isiku varanduse suurendamisele.

4. Süü d moodustab šantaaži juures ainult otsene tahtlus. Seepärast on vajalik, et süütegija oleks teadmises selles, et a) asjaolu, mille avaldamisega ta ähvardab, moodustab süütegu, mis on karistatav kui raske kuritegu või kuritegu, või et ta on häbistav kahjusaaajale, või, olgugi ta surnud perekonnaliikmele, või et selle avaldamine võib mõnuda halvavalt kahjusaaaja ärikrediidile ja b) et säärase asjaolu avaldamise ähvardus võib kahjusaaajat kallutada varandusliku hüve loovutamisele.

Kuidas süütegija säärasest asjaolust teada sai ja kas ta oli ise veendunud selle tõele vastavuses või mitte ning kas teadis teda täpsalt üksikasjalikult või ainult üldjoontes, see kõik ei ole oluline. Olulised ei ole ka need vahendid, millistega süüdlane veenis kahjusaaajat selles, et

talle need häbistavad asjaolud teada on. Kuid šantaaži teokoosseisuks on tingimata vajalik, et süütegija omaks otsese tahtluse kallutada kannatanut viimasele kahjuliku varandusliku korralduse tegemisele. Sellega dolus subsequens ja dolus eventualis ei ole šantaaži juures mõeldavad.

Teiseks on süüteo koosseisuks nõuetav k a s u t a o t - l e v s i h t, mis tuleb esile siis, kui üks isik püüab teise arvel saada varanduslist kasu. Säärane süütegija poolt kasu saamine eeldab kahju sünnitamist kannatanule ning moodustab kannatanu poolt kaotatavatest majanduslikest hüvedest. Seejuures süütegija võib tegutseda kas enese või teise isiku huvides, kusjuures ei ole oluline, et see oleks talle viimase poolt ülesandeks tehtud. Seega võib ta tegutseda teise kasuks ka omal algatusel⁴⁰⁾.

5. V ä l i m i s e l t seisab šantaaži tegu avatlemises, ähvarduse abil ülalpoolloetute asjaolude avaldamisega. Tähtsaima teokoosseisu elemendina esineb siin, nagu üsüühilise sundimisega väljapressimisel ä h v a r d u s, kuid ähvarduse mõiste nagu ülalpool selgitasime, omab šantaaži juures eriseloomu ning erineb tunduvalt ähvardusest

—tuleku väljakutsumine on teatajast olenev, kuna hoolestuse

KRS § 473 mõttes. Šantaaži juures püüab süütegija välja kutsuda kannatanu juures mitte niivõrt hirmutunde, kuivõrt veendumuse süütegija vaikimise ostmise kasulikuses. Tema ähvardus võib vahest isegi muutuda meelitamiseks, mille juures ta võib tarvitada võtteid, mis raskendavad kannatanule olukorrast õigele arusaamisele jõudmist. Väljapressija ning röövija toimivad silmnähtavalt seadusvastaselt, kuna šantazeerija püüab end seaduslikkuse taga varjata. Seepärast võib ta ähvardada päris pehmes vormis. Eriti on see võimalik šantazeerimise juures trükitoodete abil (nn. kollane ajakirjandus - Revolverpresse). Vaike märguanne šantazeerija poolt, mis ei ole kõrvalistele isikutele üldse märgatav, võib mõjuda asjaomase isiku peale tõsise ähvardusena. Seepärast tuleb säärane märguanne tunnistada ähvarduseks § 579 mõttes, kui ta oli tehtud tahtlikult kannatanu avatlemiseks kahjulikule varanduslisele korraldusele ning võis viimase ka välja kutsuda⁴¹).

Kuid siinjuures peab tegema vahet ähvarduse ning hoiatuse vahel. Ähvarduseks tuleb lugeda kannatanule teatamist säärase võimaliku pahe sündimise võimalusest, mille esile-

tuleku väljakutsumine on teatajast olenev, kuna hoiatuse juures säärast sõltuvust ei tohi esineda.

Teo koosseisu ei mõjuta see asjaolu, kas ähvardus oli kannatanule teatavaks tehtud kirjalikult, suuliselt või mõnel muul teel. Tähtis on vaid see, et süütegija tahe oleks suunatud kannatanule ebameeldivuse tekitamisele olenemata sellest, kuidas see sai viimasele teatavaks tehtud. Samuti võib ähvardus olla otsene või kaudne, s.o. kas šantažeerija tegi oma ähvardust kannatanule teatavaks isiklikult või teise isiku kaudu. Selle kolmanda isikuna võib esineda nii süüst osavõtja kui ka täiesti kõrvaline isik, viimasel juhul tuleb esile v a h e n d l i k süüteo sooritamine.

6. Ä h v a r d a d a on santsaazi juures võimalik ainult asjaolude avaldamisega, mille all me mõistame sääras te asjaolude edasiandmist teisele eraisikule või ka ametvõimule, mis süütegija arvates sellele eraisikule või ametivõimule või ka üldiselt teatavad ei olnud. Seega säärane avaldamise mõiste eeldab seda, et need avaldatavad teated ei oleks teatavad vähemalt sellele isikule, kellele süütegija neid avaldada kavatseb. Kuid küsitav on kas sel-

liste asjaoludena võivad tulla arvesse nn. üldiselt teatavad asjaolud, näiteks need, mis ajalehes avaldatud sel juhul, kui nad ei olnud teatavad sellele isikule, kellele süütegija on ähvardanud neid avaldada. Tagantsev'i arvates ei võiks sääraste asjaolude arvestamine aset leida ja nende "üldine teatavus", on fakti küsimus mis peab igal üksikul juhul kohtu poolt lahendust saama⁴³⁾. Kas need avaldatavad asjaolud ka tõele vastavad või mitte, see ei mõjuta teokoosseisu. Oluline on aga see, et säärane ähvardus peab olema vahendiks kannatanu avatlemisele mingisugusele kahjulikule varanduslikule korraldusele. Seega šantaaz, analoogiliselt kelmusele ja väljapressimisele, eeldab tingimata kannatanu vahendlikku tegevust. t moodustab šantaaz

1.3. Ähvarduse objektina esineb šantaazi juures kõige pealt kannatanu ise, kuid peale selle veel tema perekonnaliikmed, isegi need, kes enam elus ei ole. See on seletatav sellega, et häbistamine kui tegu, mis on sihitud au vastu, riivab mitte ainult isikut, kelle vastu ta on otsest sihitud, vaid ka tema perekonnaliikmeid, sest auküsimustes on kõik perekonnaliikmed üksteisega tihedalt

—seotud. Sellepärast on tähtis, et säärane šantaaž, kus süütegija avatleb üht perekonnaliiget kahjulikule varanduslikule morraldusele, ähvardusega avaldada häbistavaid teateid tema perekonna teise liikme kohta, või viimase poolt toime pandud süüteo kohta, oleks seaduse poolt karistatav⁴⁴⁾.

Kuid peame mainima, et karistatav šantaaž erineb tunduvalt nõudmisest, mis on tingitud isiku varanduslike või isiklike õiguste kaitsest, seega šantaaži alla ei või viia juhust, kus süüdlasel oli, olgugi arvatav õigus nõutud varale⁴⁵⁾. Samuti on siin maksev ka põhimõte: "volenti non fit injuria", seega kannatanu vabatahtlik nõusolek kõrvaldab süüd.

7) D ü h a a m i l i s e l t moodustab šantaaž lõpetatud süüteo siis, kui kannatanu poolt on süüdlasele loovutatud mingisugune varaline õigus, konkreetne varandus, või kannatanu poolt enda peale võetud mingisugune varaline kohustus. Ähvarduse sisuks olevate asjaolude tegelik avaldamine ei ole süüteo lõpetatuks tunnistamisel oluline, samuti ka see - kas süütegija on saanud sellest loovutatust varandusest või varalisest õigu-

-sest tegelikku kasu või mitte.

K a t s e on šantaaži juures karistatav avatlemise vahenditult kannatanu vastu pööramise momendist; kõik sellele eelnev tegevus moodustab mittekaristatavat ettevalmistust šantaažile ⁴⁶⁾.

7) Š a n t a a ž i l i i g i d. Kehtivas kriminaalõiguses on šantaaž liigitatud, vastavalt ähvarduse sisuks olevate asjaolude täübile, kolme liiki:

a) E s i m e s e ja kõige olulisema šantaaži liigina esineb ähvardus hävistavate asjaolude avaldamisega. Need asjaolud võivad käia nii kannatanu kui tema perekonnaliikmete kohta. Kogemused näitavad, et säärane avatlemine võib osutuda küllalt tõhusaks vahendiks kannatanu kallutamiseks süütegija poolt soovivale käitumisele. On ju au väga oluline hüve ning osutub tihti määrava momendina inimese kõlbliste omaduste hindamisel, üldse. Viimased otsustavad aga tihti teiste puht varaliste huvede omandamise tingimusteks. Seega inimese poolt kõlbliste omaduste kaotamine võib põhjustada temale teiste puht varaliste huvede kaotamise.

Kuid au võib saada hävistatud, esiteks isiku autu käi-

tumise läbi, seepärast ähvarduse sisuks võib kõigepealt olla kannatanu käitumise kohta käivate asjaolude avaldamine, kusjuures on tähtsusetu, kas see käitumine on tegelikult aset leidnud või mitte, sest et õigeaegne kaitse ei ole tihti ka väljamõeldud häbistava asjaolu vastu sugugi kerge ning seepärast tuleb ette, et kannatanu eelistab ähvardavast pahest vabaneda ostes süütegija vaikimise.

Teiseks võivad inimesed häbistada seltskonnas maksvate vaadete kohaselt ka niisugused faktilised asjaolud, mis temast sugugi ei olene. Näiteks ebaseadusliku sündimise fakt, või mõne d isikut diskrediteerivad vaimlised või füüsilised puudused või omadused. Seepärast teatava asjaolu häbistavaks tunnistamisel omavad määrava tähenduse ühiskonnas maksvad vaated ning arvesse tuleb võtta ka kannatanu keskuse eriomadusi⁴⁷⁾.

b) Teiseks santaaži liigiks osutub ähvardus avaldada teateid kannatanu või tema, olgugi surnud, perekonnaliikme poolt toime pandud kuritöö või raske kuriteo kohta.

Tagantsev arvab, et säärane tegu on seaduse poolt keelatud kui avatlemine häbistamise hirmutamise, vähem täh-

tis on tema arvates siin ähvardava karistuse eest hirmutunde tekitamise motiiv. Seepärast on tähtsusetu see, kas tegelikult oli võimalik kannatanut või tema perekonnaliiget kordasaadetud süüteo eest vastutusele võtta, või oli see võimatu aegumise, süüdlase surma või mõne muu asjaolu tõttu⁴⁸),

Šantaaži karistatavust ei mõjuta ka see, kas süüdlane ähvardas avaldada teateid eraisikule, või ametvõimudele. Selle vaatekoha ratsionaalsuse kohta olid omal ajal lahk-
arvamused Ex. Vene UNSi projekti koostajate vahel. Nimelt komisjoni liige Nekljudov vaidles sellele vastu, et saaks karistuse alla viidud ka ametvõimudele teatamise ähvardus. Ta väitis, et ei ole õiglane pidada ühevääriliseks šantažeerija⁵⁴ isikut, kes teatas ametvõimudele süüteo kordasaatmisest, olgugi et ta seda tegi seepärast, et tema vaikimistei tahetud osta, kuna on maksev põhimõte, et "salus publica superma lex esto". Sellele vaidlesid vastu Foinitsky, Tagantsev ja teised komisjoni liikmed, kes väitsid, et šantaaži karistatavuse sihiks on võimaldada vastutusele võtmist igasuguse seadusvastase rikkumise eest teise isiku

arvel, mis teostub ähvarduse abil avaldada teisele isikule, kellele see süütegija arvates ei olnud teada, eba-soodsat asjaolu kannatanu või selle perekonnaliikme kohta. Seepärast on tähtsusetu, kas säärase isikuna esineb eraisik või ametvõimu organ⁴⁹⁾.

Ä h v a r d u s e s i s u k s on selle liigi juures kannatanu või tema perekonnaliikme poolt toime pandud kuriteo või raske kuriteo RKS § 3 mõttes avaldamine. Seega kuriteo liik ei ole siin oluline, kuid ähvardamine, üleastumise toimepaneku avaldamisega teokoosseisu ei moodusta muidugi väljaarvatud need juhud, kus ähvardatakse säärase üleastumise toimepaneku avaldamisega, mis võib kannatanut häbistada, ning seega käib eelmise santaaži liigi alla.³⁰⁾

c) K o l m a n d a šantaaži liigi moodustab ähvardus avaldada kannatanu ärikrediiti halvavaid asjaolusid. Sääraste asjaolude avaldamine tavaliselt ei ohusta kannatanu au, selle sõna kitsamas mõttes, seepärast ei ole siin võimalikud juhud, kus šantažeerija avatleks üht perekonna liiget varalisele korraldusele ähvardusega avaldada

teateid teise liikme kohta. Teiseks tekib siin küsimus, sel puhul võib passii v - s u b j e k t i n a esi- neda iga süüdivusvõimeline isik, või ainult see, kes äri- alal tegev on, või tulevikus tegutseda kavatseb, ning see- ga ärikrediiti vajab .

Peame tähendama, et ärikrediit on olulise hüvena mõel- dav ainult ärialal tegutsevate või tegutseda kavatsevate isikute juures, nii et arvatavasti ei tohiks siin passiiv- subjektina arvesse tulla ärialal mittetegutsev isik, mui- dugi ainult siis kui need ärikrediiti halvavad asjaolud ei ole ühtlasi kahjusaajale häbistavad.

Tagantsev kõrvutab ähvardust ärikrediiti halvavate asjaolude avaldamisega erilise kaubandusliku diffamat- siooni tekitamise ähvardusega. Tema arvates võib säärane ähvardus moodustada tõhusa vahendi kannatanu mõjutamiseks ka- kahjulikule majanduslikule korraldusele ning seepärast peab säärane ähvardus olema karistatav analoogiliselt ühal- toodud šantaaži liikidega⁵¹⁾.

Need praegu vaadeldud 3 šantaaži liiki moodustavad k- kokku nn. l i h t š a n t a a ž i m õ i s t e, mis on

karistatav vangimajaga mitte üle 1 aasta.

8) Kvalifitseeritud šantaaž.

Kvalifikatsioonid šantaaži juures esineb kehtivas kriminaalõiguses vaid subjekti alusel. Neid on kolm, 1) šantaaž salgaga, 2) retsediiv ja 3) šantaaž perioodilise trükitoote väljaandja, toimetaja või kaastöölise poolt.

Santaaz salgaga on analoogiline salgaga väljapetmisele, seepärast pöördume šantaaži retsediivi mõiste määritelu juurde.

Retsediiviks on siin, erinevalt väljapressimisest ja sarnaselt vargusele kolmas samaliigiline süütegu, s.o. vargus, kelmus, röövimine ja väljapressimine. Kuid huvitav on see, et šantaaž ei moodusta retsediivi teistele samaliigilistele süütegudele, mis moodustavad retsediivi šantaažile.

Kolmanda šantaaži kvalifikatsioonina esineb šantaaž perioodilise trükitoote toimetaja, väljaandja, või kaastöölise poolt, kuid see ei ole kvalifikatsiooniks puht subjekti alusel, sest on nõuetav kahhatanu ähvardamine, hoo-

Er. M. M. M.

ebasoodsate asjaolude avaldamisega trükitootes, mis eeldab peale erilist subjekti veel selle poolt kindlat teoviisi.

K o k k u v õ t t e s peame tähendama, et nii ametialalise väljapressimise kui ka šantaaži ei saa meie viia üldväljapressimise mõiste alla, vaadeldes neid selle süüteo liikidena. Säärane nende instituutide käsitletu oleks teoreetiliselt küll võimalik, kui kehtiv kriminaalõigus annaks üldväljapressimise mõistele a v a r a m a m ä ä r i t e l u, nii objektide kui ka tarvitataivate vahendite suhtes. Kuid meie kriminaalõiguses esineva üldväljapressimise kitsa mõiste tõttu ei ole see võimalik.

Foinitsky arvates lahendabki kehtiv kriminaalõigus õnnelikult vaielduse šantaaži juriidilise loomu kohta, arvates teda karistataivate ebaausate tegude hulka varanduse asjus (nedobrosovestuosti no umuštšestvu), kuna ta ei sisalda ei pettust, ega väljapressimist, vaid moodustab hoopis eriloomulise süüteo⁵²).

Vastavalt sellele tunnistame ka meie šantaaži, kehtiva kriminaalõiguse kohaselt, iseseisvaks kasutaotlevaks varandusvastaseks deliktiks, mille subjektiks võib olla

Ex lib. aut. text.

igasugune süüdivusvõimeline isik, objektiks võõras varanduslik sfäär, selle täies ulatuses, ning mille juures teo viisina esineb avatlemine eriliste ainult šantaažile omaste vahenditega.

- 1) 1903.a. UNK pr. lkh. 303
- 2) Pozdnosev, lkh. 303
- 3) 1903.a. UNK pr. lkh. 303
- 4) 1903.a. UNK pr. lkh. 303
- 5) H.Kadari, Isikuvastaseõiguse alused, lk. 112
6. KRS § 431-433
- 7) KRS § 478
- 8) KRS § 438
- 9) S.Matto § 550 komm. p.1
- 10) 1903, UNK pr. lkh. 303
- 11) Pozdnosev, lkh. 303
- 12) 1903.a. UNK pr. lkh. 303
- 13) Toinitey, Kurs uslovnogo prava, lkh. 342
- 14) Minz, Kurs uslovnogo prava lkh. 336
- 15) 1903.a. UNK pr. lkh. 303
- 16) Ibid lk. 303
- 17) Saarn.-Matto KRS § 550 komm. p.2
- 18) 1903.a. UNK pr. lkh. 303
- 19) Saarn.-Matto KRS § 550 komm. p.1
- 20) H.Kadari, Isikuvastaseõiguse alused, lk. 112

- 21) Saarm.-Matto KRS § 556 komm. p.8
- 22) Ibid, § 556 komm. p.4
- 1) 1903, a. UNS p.lhk. 281
- 2) Pozdnõšev, lhk. 271
- 3) 1903, a. UNS pr. lhk. 363
- 4) 1903. a. UNS pr. lh. 366
- 5) H.Kadari, Isikuvastased süüteod, lhk. 105
6. KRS § 431-433
- 7) KRS § 478
- 8) KRS § 438
- 9) S.Matto § 556, komm. p.3
- 10) 1903, UNS pr.lhk. 366
- 11) Posdnõsev, lhk. 269
- 12) 1903. a. UNS pr.lhk. 389
- 13) Toinitsy, Kurs ugalovnogo prava, lhk. 242
- 14) Minz, Osob.tšast.ugobovnogo prava lhk.336
- 15) 1903. a. UNS pr. lh. 364
- 16) Ibid lk. 363
- 17) Saarm.-Matto KRS § 556 komm. p.2
- 18) 1903. a. UNS pr. lhk.365
- 19) Saarm.-Matto KRS § 556 komm. p1
- 20) H.Kadari, Isikuvastased süüteod, lhk. 112

- 21) Saarm.-Matto KRS § 556 komm. p.8
- 22) Ibid, § 556 komm.p.4
- 23) 1903.a.UNS pr.lhk. 267
- 24) Saarm.-MattoKRS § 52 komm. p.5
- 25) Ibid, § 559 komm. p. 1
- 26) Ibid, § 550, komm.p.2
- 27) Ibid, § 550,komm.p.2
- 28) Ibid, § 617 komm. p. 2
- 29) Saarm.Matto KRS § 618 komm.p.2
- 30) Ibid § 626 komm. p. 2
- 31) Ibid § 626 komm.p.2
- 32) Ibid § 598 komm. p.4
- 33) Tagantsev-Jakobi Ugol,Ulož 1903.a. lhk. 4
- 34) Saarm.-Matto KRS § 626, komm. p. 2
- 35) Posdnõšev lhk. 269
- 36) Minz, Ōsob tšast.Ug.prava, lhk. 339
- 37) Saarm. Matto KRS § 579 komm. p. 2
- 38) 1903.a. UNS pr. lhk. 523
- 39) Tagantsev-Jakobi "Ūg.Ulož" 1903 lhk. 1328
- 40) Ibid lhk. 1330
- 41) Ibid lhk. 1330
- 42) Saarm.-Matto,KRS § 579 komm. p.2

- 43) Tagantsev-Jakobi "Ug.Ul.1903.a. lhk. 1330
- 44) Ibid lhk. 1331
- 45) Saarmann-Matto KRS § 579 komm. p. 3
- 46) Tagantsev-Jakoobi "Ug.Ul." 1903, lhk. 1332
- 47) Ibid lhk. 1331
- 48) Ibid lhk. 1331
- 49) 1903.a. UNS pr. lhk. 530
- 50) Tagantsev-Jakobi "Ug.Ul." 1903,a. lhk. 1332
- 51) Ibid lhk. 1332
- 52) Foinitsky "Kurs Ug. prava;" lk.367